

نقش الگوهای ارتباطی خانواده و خودمهارگری بر سازگاری تحصیلی دانش آموزان شاهین شهر

راضیه یوسفیان^۱، نرجس ممتاز^۲

^۱ کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، اداره آموزش و پرورش شاهین شهر (نویسنده مسئول)

^۲ کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی، اداره آموزش و پرورش شاهین شهر

چکیده

مقدمه: هدف پژوهش حاضر بررسی نقش الگوهای ارتباطی خانواده و خودمهارگری بر سازگاری تحصیلی دانش آموزان در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ صورت گرفت. پژوهش حاضر از نظر هدف تحقیق در دسته‌ی پژوهش‌های بنیادی و از نظر روش جمع-آوری داده‌ها در دسته‌ی پژوهش‌های توصیفی-همبستگی قرار دارد. جامعه‌ی آماری پژوهش حاضر شامل کلیه‌ی دانش آموزان شاهین شهر در مقطع متوسطه در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بود که تعداد ۳۵۰ نفر از آن‌ها به‌وسیله‌ی روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای جهت انتخاب نمونه‌ی تحقیق در نظر گرفته شد. جهت جمع‌آوری داده پژوهش حاضر از ۳ پرسشنامه‌ی الگوهای ارتباطی خانواده (فیتز پاتریک و ریچی، ۱۹۹۰)، فرم کوتاه خودمهارگری (تانجی و همکاران، ۲۰۰۴) و سازگاری تحصیلی (سینها و سینگ، ۱۹۹۳) استفاده گردید. همچنین برای تحلیل داده‌های پژوهش از نرم‌افزار spss-22 استفاده شد. یافته‌های پژوهش حاضر حاکی از آن بود که بین الگوهای ارتباطی خانواده و خودمهارگری نقش معنی‌داری در پیش‌بینی سازگاری تحصیلی دارند. در زمینه‌ی الگوهای ارتباطی خانواده، جهت‌گیری گفت‌وگوشنود به‌صورت مثبت و معنادار ($r=0/36$, $p<0/01$) و جهت‌گیری همنوایی به‌صورت منفی و معناداری ($r=-0/34$, $p<0/01$) با سازگاری تحصیلی دانش آموزان رابطه داشت. همچنین یافته‌ها حاکی از آن بود که بین خودمهارگری و سازگاری تحصیلی نیز رابطه‌ی مثبت و معناداری ($r=0/32$, $p<0/01$) وجود دارد. نتیجه‌گیری: با توجه به مشخص شدن اهمیت نقش خانواده و الگوهای ارتباطی درون آن و خودمهارگری (در سازگاری تحصیلی دانشجویان) پیشنهاد می‌شود تا نهادهای آموزشی کلاس‌هایی در زمینه‌ی آموزش مهارت-های ارتباطی مؤثر و آموزش خودمهارگری برای والدین و دانش آموزان در نظر بگیرند.

واژه‌های کلیدی: الگوهای ارتباطی خانواده، خودمهارگری، سازگاری تحصیلی.

مقدمه:

امروزه مدارس و موسسات آموزشی در سراسر جهان فقط به بعد شناختی و دروس دانش آموزان توجه ندارند و به سایر ابعاد وجودی دانش آموزان مانند بهداشت روان، بهزیستی وجودی، خوشبختی و سازگاری نیز توجه دارند. سازگاری در اصل از زیست شناسی نشأت گرفته است. برای اولین بار، داروین سازگاری با تغییرات محیطی را اساس بقای گونه ها دانست. سپس، این مفهوم در علوم دیگری مانند روانشناسی و جامعه شناسی نیز مورد استفاده قرار گرفت (یالیم، ۲۰۰۷)؛ اما در علم رفتاری^۱ مخصوصاً روانشناسی، سازگاری و انطباق؛ به معنی، شیوه مسالمت آمیز کنار آمدن با محیط بیان شده است (بیکر و سیریاک، ۱۹۸۴؛ به نقل از عبدی و درخشانی، ۱۳۹۵).

سازگاری حوزه ها و جایگاه های مختلفی دارد. سازگاری در انتقال به یک محیط یا موقعیت جدید، سازگاری در روابط بین فردی و سازگاری در موقعیت های آموزشی که "سازگاری تحصیلی" نامیده می شود (عبدی و درخشانی، ۱۳۹۵). در واقع، سازگاری تحصیلی به توانایی فراگیران در انطباق با شرایط و الزامات آموزش، نقش هایی که مدرسه به عنوان یک نهاد اجتماعی با آن روبرو است، اشاره دارد. (پینتریچ، ترجمه شهرآرای، ۱۳۹۰؛ به نقل از شبان سروستانی، ۱۳۹۵).

سازگاری تحصیلی با ورود نوجوانان به دبیرستان اهمیت بیشتری پیدا می کند، که تحت تأثیر عواملی مانند انگیزش، وضعیت خانواده، مهارت های فردی و اجتماعی، عوامل فرهنگی و روانشناختی است. از بین این عوامل، الگوهای ارتباطی خانواده و والدین می توانند نقش مهمی در حفظ سلامت روانی، اجتماعی، جسمی و سازگاری در محیط آموزشی داشته باشند. اولین پایگاه اجتماعی در تمام مراحل رشد، به ویژه در دوره نوجوانی، که نقش مهمی در تنظیم افکار، احساسات و رفتارهای نوجوانان دارد، خانواده است. (یوسفی فهندری، ۲۰۱۵؛ به نقل از عبدی و درخشانی، ۱۳۹۵). شواهد متعددی در تائید رابطه ی عوامل مرتبط با خانواده و سازگاری فرزندان و یا مؤلفه های آن وجود دارد (فیتز پاتریک و ریچی، ۱۹۹۴؛ ترز و سولبرگ، ۲۰۰۱؛ کوثرنر و فیتز پاتریک، ۲۰۰۲؛ جونز و پرینز، ۲۰۰۵؛ فولادچنگ و لطیفیان، ۱۳۸۱؛ فولادچنگ، ۱۳۸۷ و ۱۳۸۵)، ازجمله الگوی ارتباطی خانواده که یکی از کارکردهایی است^۲ که قادر به تأثیرگذاری بر فرزندان می باشد (کوثرنر و فیتز پاتریک، ۲۰۰۲).

الگوهای روابط خانوادگی به چگونگی تعامل اعضای خانواده برای رسیدن به نقاط مشترک و نحوه تصمیم گیری خانواده اشاره دارد (فیتز پاتریک، ۲۰۰۴). به منظور تعیین الگوهای ارتباطات خانوادگی، فیتز پاتریک و ریچی (۱۹۹۴) در کاری که برای اولین بار توسط مک لئود و چفی (۱۹۷۲) انجام شد تجدید نظر کردند و دو بعد اساسی "جهت گیری مکالمه" و "جهت گیری همنوایی" در الگوهای ارتباطی را در نظر گرفتند. آنها جهت گیری مکالمه ای را تا آنجا در نظر می گیرند که خانواده ها محیط و شرایطی را ایجاد کنند که در آن همه اعضای خانواده به مشارکت آزادانه، تعامل و بحث در مورد طیف گسترده ای از موضوعات نامحدود ترغیب شوند. "جهت انطباق" را تا حدی تعریف کرده و در نظر گرفتند که خانواده ها بر شباهت نگرش ها، ارزش ها، جلوگیری از تعارض و وابستگی متقابل اعضای خانواده تأکید کنند (فیتز پاتریک، ۲۰۰۴).

^۱Yalim^۲Family communication pattern

نوجوانان در خانواده‌هایی که به جهت‌گیری گفت‌و شنود تأکید می‌شود، در معرض خطر کمتری برای سازگاری با مشکلات هستند (روتر و کوثرنر، ۲۰۰۸). در مجموع، جهت‌گیری گفت‌و شنود یک پیش‌بینی کننده مثبت و جهت‌گیری همنوایی یک پیش‌بینی کننده منفی بر سلامت روان فرزندان می‌باشد (تجلی و لطیفیان، ۲۰۰۷)؛ بنابراین، تأثیر محیط خانواده در شکل‌گیری شخصیت و بروز رفتارهای سازگارانه و ناسازگارانه افراد بر کسی پوشیده نیست، به‌خصوص در سنین نوجوانی و جوانی که دوران هویت‌یابی و استقلال‌طلبی نوجوان است (رجبی، چهاردولی و عطاری، ۲۰۰۷). مطالعات کوستاس (۲۰۰۵) نیز نشان داد که روابط والدین-نوجوان به‌خصوص روابط مادر-نوجوان به‌طور قطعی‌تری با سازگاری تحصیلی ارتباط دارد و دانش-آموزان نیز والدینشان به‌خصوص مادران را به‌عنوان اولین کسی که توسط آن‌ها حمایت می‌شوند، معرفی کردند (به نقل از عبدی و درخشان، ۱۳۹۵).

همچنین متغیر دیگری که پیش‌بینی می‌شود با سازگاری تحصیلی در ارتباط باشد، خودمهارگری می‌باشد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند کنترل خود به عنوان نوعی مهارت اجتماعی، می‌تواند میزان موفقیت در زندگی را تعیین کند (محمدی مسیری و همکاران، ۲۰۱۲). و با سلامت روان، بیان مناسب نیازها و احساسات، روابط بین فردی، سازگاری روانشناختی، پیشرفت در تکالیف دانشگاهی و رفاه رابطه مثبت و معناداری دارند (خانزاده، محمدی، ۱۳۹۵). محققان خودکنترلی را به عنوان توانایی تغییر پاسخ‌ها جهت همسان سازی آنها با استانداردها، ارزش‌ها و اخلاق برای اهداف بلند مدت تعریف می‌کنند. تقریباً همه مشکلات عمده شخصی و اجتماعی و نقص قانون تحت تأثیر نوعی شکست در کنترل خود است. مسئله خودکنترلی از زمان فیلسوفان یونانی مورد توجه قرار گرفته است (رفیعی هنر، ۲۰۱۳). محور اصلی خودکنترلی توانایی شخص در نادیده گرفتن تنش‌های داخلی یا تغییر آنها و همچنین جلوگیری از تمایلات نامطلوب و جلوگیری از اقدام به آنها است. (تانجینی، بایومیستر و بون، ۲۰۰۴).

مطالعات بیشماری در خارج از کشور پیامدهای خودکنترلی را با رویکرد غربی بررسی کرده‌اند. به عنوان مثال، تانجانی و همکاران. (۲۰۰۴) در مطالعه خود دریافتند که خودکنترلی بالا به شدت باعث سازگاری می‌شود و افراد را قادر می‌سازد زندگی شادتر و سالم‌تری داشته باشند. افرادی که دارای خودکنترلی بالا هستند بهتر می‌توانند زندگی خود را مدیریت کنند، روحیه خود را حفظ کنند، رژیم خود را ادامه دهند، به وعده‌های خود عمل کنند، مصرف الکل را محدود کنند، در هزینه‌های خود صرفه جویی کنند، اسرار خود را حفظ کنند و در کار خود پایدار باشند. این صفات با موفقیت و رفاه بیشتری در زندگی همراه است. بیشتر افراد که خودکنترلی دارند سازگاری روانشناختی بهتری و خودپنداره و عزت نفس بالاتر را تجربه می‌کنند. (به نقل از عبدالهی‌گزارودی، ۱۳۹۵).

با توجه به مطالب ذکر شده و وجود ارتباط بین متغیرهای پژوهش، پژوهشگر در پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که آیا الگوهای ارتباطی و خودمهارگری بر سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان نقش دارند.

روش

پژوهش حاضر را به لحاظ هدف پژوهش می‌توان یک پژوهش بنیادی دانست و به لحاظ شیوه جمع‌آوری اطلاعات یک پژوهش از نوع توصیفی همبستگی می‌باشد. به‌منظور تکمیل اطلاعات و یافته‌های پژوهش نیز از مطالعات اسنادی-کتابخانه‌ای و ابزار پرسشنامه استفاده گردیده است.

جامعه‌ی آماری پژوهش حاضر شامل تمامی دانش آموزان مقطع متوسطه شاهین شهر در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ می- باشد برای انتخاب نمونه در پژوهش حاضر از جدول کرجسی و مورگان استفاده گردید. با توجه به تعداد جامعه آماری پژوهش حاضر تعداد مناسب برای این پژوهش ۳۵۷ نفر می‌باشد.

ابزار پژوهش

پرسشنامه تجدید نظر شده‌ی الگوهای ارتباطی خانواده (فیتزپاتریک و ریچی)

این ابزار توسط ریچی و فیتزپاتریک (۱۹۹۰) طراحی شده است و میزان توافق یا مخالفت پاسخ دهنده را با ۲۶ ماده در مورد وضعیت روابط خانوادگی وی در محدوده ۵ درجه اندازه گیری می کند. نمره ۴ برابر کاملاً موافق و نمره صفر برابر کاملاً مخالف است. ۱۵ مورد اول مربوط به بعد جهت گیری مکالمه و ۱۱ مورد بعدی مربوط به بعد جهت گیری انطباق است. هر موضوع از این ابزار دو امتیاز کسب می کند. نمره بالاتر در هر مقیاس به این معنی است که آزمودنی به ترتیب در خانواده خود جهت گیری یا انطباق مکالمه بیشتری را درک می کند. فیتزپاتریک و ریچی (۱۹۹۴) گزارش کردند که ضریب اطمینان روش بازآزمایی در سه گروه سنی مختلف پس از یک دوره سه هفته ای برای جهت گیری مکالمه نزدیک به ۱ و برای جهت گیری صامت بین ۰,۷۳ تا ۰,۹۳ بود. روایی محتوا و معیار پرسشنامه نیز در تحقیقات کوئرنر و فیتزپاتریک (۲۰۰۲) مشخص شده است

در مطالعه کشاورزان (۲۰۰۹)، آلفای کرونباخ برای جهت گیری مکالمه و جهت گیری انطباق به ترتیب ۰,۹۲ و ۰,۸۹ بود.

مقیاس خودمهارگری تانجی

فرم کوتاه مقیاس خود کنترلی یا خود کنترلی در سال ۲۰۰۴ توسط تانجی و همکاران ایجاد شد. برای ارزیابی میزان خود کنترلی افراد به عنوان یک ویژگی. فرم اصلی آزمون دارای ۳۶ عبارت است. پس از مدتی، تانجی و همکاران همچنین فرم کوتاهی از مقیاس خودکنترلی ارائه شده است. فرم کوتاه دارای ۱۳ اصطلاح است که برای اندازه گیری گرایش خودکنترلی و بدست آوردن یک امتیاز کلی طراحی شده است. این آزمون ابزاری برای گزارش خود است و آزمودنی باید در مقیاس ۵ درجه ای لیکرت تعیین کند که هر یک از عبارات تا چه اندازه خصوصیات وی را نشان می دهد. نمرات آزمون از ۱۳ تا ۶۵ است. نمرات بالاتر نشانگر کنترل بیشتر خود فرد است. لازم به ذکر است که عبارات ۲، ۳، ۴، ۵، ۷، ۹، ۱۰، ۱۲ و ۱۳ به صورت معکوس در فرم کوتاه مقیاس خودکنترلی امتیاز بندی می شوند. این پرسشنامه دارای دو بعد ثبات عاطفی (سوالات ۱ تا ۸) و نظم شخصی (سوالات ۹ تا ۱۳) است.

تانجی و همکاران (۲۰۰۴) این فرم کوتاه را دارای روایی و پایایی مطلوب دانستند (به نقل از سرافراز و همکاران،

(۱۳۹۱). تانجی و همکاران (۲۰۰۴) به منظور هنجاریابی مقیاس خودکنترلی، فرم کوتاه شده آن را بر روی دو نمونه اجرا کردند که ضریب آلفا برای این دو نمونه ۰,۸۳ و ۰,۸۵ بوده است. در پژوهش سرافراز و همکاران (۱۳۹۱) ضریب آلفای کرونباخ برای این متغیر ۰,۸۰ بوده است.

پرسشنامه سازگاری تحصیلی سینه ها و سینگ

این پرسشنامه ابزاری برای گزارش خودکار است که توسط سینه ها و سینگ در سال ۱۹۹۳ ساخته شده و توسط کرمی در سال ۲۰۰۱ ترجمه و تألیف شده است. سازگاری در سه عامل، از جمله سازگاری عاطفی، اجتماعی و آموزشی (هر یک شامل ۲۰ مورد)، همچنین آنها را از نظر سازگاری کلی یا کلی اندازه گیری می کند. پرسشنامه نهایی دارای ۶۰ سوال است که از ۱۰۰ سوال اولیه با روش تحلیل عاملی بدست می آید.

امتیازدهی: سوالات بله و خیر است. مقدار هر سوال صفر و یک است. مجموع کل نمرات نشان دهنده سازگاری عمومی فرد و مجموع نمرات فردی در هر زمینه سازگاری (عاطفی، آموزشی و اجتماعی) نشان دهنده سازگاری فردی در آن منطقه است. نمره پایین نشان دهنده سازگاری بالاتر و نمره بالا نشان دهنده سازگاری پایین است. حداکثر نمره برای هر مقیاس فردی ۲۰ و حداکثر نمره سازگاری کلی ۶۰ خواهد بود. برای افراد در زمینه سازگاری عاطفی و اجتماعی، با توجه به نمرات خام به دست آمده از پرسشنامه، ۵ دسته با دامنه نمرات مربوط به آن توصیف شده است. به این طریق که برای سازگاری عاطفی، الف-خیلی خوب: ۱- ۰، ب-خوب: ۵- ۲، پ-متوسط: ۷- ۶، ت-ضعیف: ۱۰- ۸، ث-خیلی ضعیف: ۱۱ به بالا.

شیوهی اجرای پژوهش

پس از آنکه آزمودنی ها انتخاب شدند آزمونگر توضیح می دهد که در حال انجام پژوهشی می باشد و به آزمودنی اطمینان می دهد که پاسخ های او محرمانه خواهند ماند. آزمونگر پرسش نامه ها را در اختیار شرکت کنندگان قرار می دهد و از آنها می - خواهد که سؤالات را به دقت بخواند و جوابی را برگزیند که منطبق بر احساس واقعی او است. نه جوابی که مورد قبول دیگران است. در ضمن پاسخ دهندگان محدودیتی از نظر زمان نخواهند داشت.

نتایج:

جدول ۱: آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

خودکنترلی	الگوی ارتباطی همنوایی	الگوی ارتباطی گفت و شنود	سازگاری تحصیلی	سازگاری عاطفی	سازگاری آموزشی	سازگاری اجتماعی	
۱۸,۹۴۷۴	۴۹,۹۷۸۹	۳۸,۶۵۷۹	۹,۱۱۵۸	۳,۱۱۰۵	۴,۸۴۲۱	۱,۱۶۳۲	میانگین
۱۹,۰۰۰۰	۵۰,۰۰۰۰	۴۰,۰۰۰۰	۷,۰۰۰۰	۲,۰۰۰۰	۳,۰۰۰۰	۱,۰۰۰۰	میانه

مد	۱۶,۰۰	۵۱,۰۰	۴۱,۰۰	۳,۰۰	۰۰	۰۰	۰۰
انحراف استاندارد	۵,۷۳۹۲۵	۱۳,۳۲۷۳۶	۱۰,۰۲۸۲۰	۷,۶۱۴۸۹	۳,۱۶۷۸۶	۵,۶۶۳۰۵	۱,۵۴۶۳۶
کمینه	۸,۰۰	۱۹,۰۰	۱۱,۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰
بیشینه	۴۹,۰۰	۱۲۳,۰۰	۶۷,۰۰	۴۲,۰۰	۱۵,۰۰	۳۳,۰۰	۹,۰۰

جدول ۲: توزیع گروه آزمودنی بر اساس جنسیت

متغیر	فراوانی	درصد
دختر	۲۲۲	۶۳,۴
پسر	۱۲۸	۳۶,۶
مجموع	۳۵۰	۱۰۰

جدول ۳: نتایج آزمون کالموگروف-اسمیرنوف جهت نرمال بودن میانگین ها

متغیر	کالموگروف-اسمیرنوف		
	آمار	Df	Sig
سازگاری تحصیلی	۰,۴۱۰	۳۴۷	۰,۵۶۲
الگوی ارتباطی گفت و شنود	۰,۰۵۲	۳۴۷	۰,۹۱۲
الگوی ارتباطی همنوایی	۰,۲۳۲	۳۴۷	۰,۷۲۱
خودکنترلی	۰,۰۷۷	۳۴۷	۰,۴۶۰

نتایج جدول ۳ نشان داد که پیش فرض نرمال بودن میانگین ها در متغیرهای سازگاری تحصیلی، الگوهای ارتباطی و خودمهارگری تأیید شده است، زیرا سطح معناداری داده ها در آزمون کولموگروف-اسمیرنوف بالاتر از ۰/۰۵ به دست آمده است؛ به عبارت دیگر نتایج نشان داد که میانگین نمرات آزمودنی ها نرمال بوده و نتایج قابل تعمیم به جامعه است ($P>0/05$).

جدول ۴: ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
						۱	جهت گیری گفت و شنود
					۱	-.۰۹۲۹**	جهت گیری همنوایی
				۱	-.۰۵۱۸**	۰/۵۴۲**	خودمهارگری
			۱	۰/۳۲۴*	-.۰/۳۴۳**	۰/۳۶۱**	سازگاری تحصیلی
		۱	۰/۸۱۴**	۰/۳۳۰**	-.۰/۳۶۷**	۰/۳۳۶**	عاطفی
	۱	۰/۷۵۱**	۰/۸۶۲**	۰/۳۵۶*	-.۰/۳۲۳**	۰/۳۷۲**	اجتماعی
۱	۰/۸۳۴**	۰/۷۱۲**	۰/۹۱۱**	۰/۲۴۸*	-.۰/۲۹۲**	۰/۲۸۴**	آموزشی

در جدول بالا (۴) با استفاده از آزمون همبستگی گشتاوری پیرسون، رابطه‌ی بین همه‌ی متغیرهای پژوهش حاضر بررسی شده است. همانطور که در جدول می‌بینید بین ابعاد الگوی ارتباطی یعنی جهت‌گیری گفت و شنود و جهت‌گیری همنوایی همبستگی بالایی (۰/۹۲۹) وجود دارد. همچنین بین سازگاری تحصیلی و زیرمقیاس‌های آن (عاطفی، اجتماعی و آموزشی) نیز همبستگی بالایی وجود دارد.

با توجه به جدول بالا می‌توان گفت در یک رتبه‌بندی متغیرهای جهت‌گیری گفت و شنود، همنوایی و خودمهارگری به-ترتیب بیشترین همبستگی را با سازگاری تحصیلی دانش آموزان دارد. نکته‌ی دیگر آنکه جهت‌گیری همنوایی برخلاف متغیرهای گفت و شنود و خودمهارگری رابطه‌ای منفی با سازگاری تحصیلی و زیرمقیاس‌های آن دارد. نهایتاً نیز می‌توان گفت که بررسی رابطه‌ی بین متغیرها نشان می‌دهد که کمترین همبستگی در این جدول بین متغیرهای جهت‌گیری گفت و شنود، همنوایی و خودمهارگری با زیرمقیاس سازگاری آموزشی دانش آموزان می‌باشد.

خطای استاندارد	R ² تنظیم شده	R ² (ضریب تعیین)	R (ضریب همبستگی چندگانه)	آماره مدل
۶,۸۲	۰,۱۷۹	۰,۱۹۸	۰,۴۴۵	عوامل مؤثر بر سازگاری تحصیلی

جدول ۵: خلاصه مدل عوامل مؤثر بر سازگاری تحصیلی

نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد که بین الگوهای ارتباطی خانواده و خودمهارگری (متغیرهای مستقل) با سازگاری تحصیلی (متغیر وابسته) ۴۴٪ همبستگی مثبت وجود دارد. همچنین با توجه به میزان R^2 (ضریب تعیین) می‌توان بیان کرد که الگوهای ارتباطی خانواده و خودمهارگری قادرند ۱۹٪ از سازگاری تحصیلی دانش آموزان را پیش‌بینی می‌کنند.

جدول ۶: ضریب همبستگی الگوی ارتباطی گفت و شنود و سازگاری تحصیلی

متغیر	حجم نمونه	ضریب همبستگی	Sig
الگوی ارتباطی گفت‌وشنود و سازگاری تحصیلی	۳۵۰	۰/۳۶۱	۰/۰۰۱

مطابق با جدول زیر بین الگوهای ارتباطی گفت‌وشنود و سازگاری تحصیلی رابطه‌ی مثبت و معناداری (، ۰/۰۱، $p < r = 0/361$) وجود دارد، یعنی با افزایش الگوی ارتباطی گفت‌وشنود، سازگاری تحصیلی نیز افزایش می‌یابد و بالعکس.

بحث

هدف اصلی این پژوهش بررسی الگوهای ارتباطی خانواده و خودمهارگری نقش معناداری در سازگاری تحصیلی دانش آموزان بود. نتایج یافته‌های آماری پژوهش حاضر حاکی از تأیید این فرضیه بود. یافته‌های آماری (جدول ۴-۵) نشان دادند که الگوهای ارتباطی خانواده (جهت‌گیری گفت‌وشنود و جهت‌گیری همنوایی) و خودمهارگری نقش معناداری در سازگاری تحصیلی دانشجویان دارند؛ بدین صورت که الگوهای ارتباطی خانواده و خودمهارگری ۱۹ درصد از واریانس سازگاری تحصیلی دانش آموزان را تبیین کنند. که از میان الگوی ارتباطی گفت و شنود بیشترین سهم را در پیش‌بینی سازگاری تحصیلی داشت (جدول ۴-۹). نتایج پژوهش حاضر را می‌توان با یافته‌های اسماعیل‌پور و فرزانه (۱۳۹۷)، احیاءکننده و یوسفی (۱۳۹۶)، عبدی و درخشانی (۱۳۹۵) و تجلی و اردلان (۱۳۸۹) در داخل کشور و پژوهش‌های الیوت مک کریگور (۲۰۱۱)، ادموندسون (۲۰۱۰)، ماری کولمن (۲۰۰۸)، رویتر و کوئتر (۲۰۰۸) در خارج از کشور همسو دانست.

در تبیین نظری این فرضیه می‌توان این‌گونه بیان کرد که الگوهای ارتباطی خانواد و خودمهارگری به دو شکل متفاوت بر سازگاری تحصیلی دانشجویان نقش دارند. ابتدا الگوهای ارتباطی خانواده با تأثیری که بر مهارت‌های ارتباطی افراد دارند پیش‌بینی کننده سازگاری تحصیل دانشجویان می‌باشند. سپس خودمهارگری از طریق نقشی که در ادراک و تنظیم کردن هیجان‌ها دارد در سازگاری تحصیلی دانشجویان تأثیر دارد. در حقیقت الگوهای ارتباطی خانواده به‌عنوان عنصر شناختی (از طریق یادگیری مهارت‌های ارتباطی) و خودمهارگری به‌عنوان عنصر هیجانی (ادراک و تنظیم هیجان‌های آنی و به تعویق انداختن آن‌ها) در سازگاری تحصیلی دانشجویان نقش دارند.

الگوهای ارتباطی که درون خانواده وجود دارد (گفت و شنود و همنوایی) می‌تواند موجب ضعف یا توانمندی فرد در مهارت‌های ارتباطی و حس استقلال فرد شوند. در خانواده‌هایی با الگوی ارتباطی گفت‌وشنود فرزندان احساس می‌کنند مورد پذیرش خانواده‌اند و نظرات و ایده‌هایشان در تصمیم‌گیری خانواده اهمیت دارد شاهد شکل‌گیری حس استقلال و منحصربه‌فرد بودن در آن‌ها هستیم (فیتزپاتریک و کوئتر، ۲۰۰۵؛ شروت و همکاران، ۲۰۰۷) که موجب سازگاری عاطفی بالاتر آن‌ها می‌-

گردد؛ اما در الگوی ارتباطی هم‌نوایی خانواده (که ارتباطات بر همسان بودن نگرش‌ها، عقاید، اجتناب از تعارض و وابستگی اعضای خانواده با یکدیگر تأکید دارد) شاهد عدم پذیرش استقلال‌طلبی نوجوانان هستیم (فیتزپاتریک و کوئتر، ۲۰۰۵). از همین رو در مواردی که دانشجو باید خود را با مسائل و فشارهای تحصیلی و اجتماعی وفق دهد و اطاعت بی‌چون و چرا را کنار بگذارد چون از شخصیتی پخته برخوردار نیست و نمی‌تواند از راهبردهای هیجانی مناسبی استفاده کرده و رفتاری متناسب با محیط از خود نشان نمی‌دهد. بر این اساس در خانواده‌هایی که الگوی ارتباطی هم‌نوایی حاکم است بدلیل اینکه فرد امکان آزاداندیشی و آزدیستی در گذشته را نداشته است از سازگاری مناسبی برخوردار نخواهد شد (منسا و کورانچی، ۲۰۱۳).

همان‌طور که قبلاً نیز بیان کردیم خودمهارگری باعث درک بهتر از هیجان‌های خود و قدرت بیشتر در تنظیم این هیجان‌ها می‌شود که این امر موجب افزایش ظرفیت شخصی برای تسکین دادن خود، درک کردن اضطراب‌ها، افسردگی‌ها یا بی‌حوصلگی‌های متداول می‌شود. همین دو عامل یعنی درک بهتر هیجان‌ها و توانایی تنظیم آن‌ها موجب می‌شود تا افراد در برخورد با چالش‌ها و مسائل استرس‌زای تحصیلی و ارتباطی عملکرد بهتری داشته باشند و سازگاری اجتماعی و عاطفی بیشتری نشان دهند (صفری، ۱۳۸۹). همچنین نسبت دادن پیشرفت‌ها و شکست‌های تحصیلی به خود (در خودمهارگری) باعث می‌شود تا دانش‌آموزان ادراک بهتری از تلاش‌ها و آگاهی‌های خود داشته و در نتیجه سازگاری تحصیلی آنان افزایش می‌یابد. در حقیقت افرادی که خودمهارگری بالاتری دارند خودشان را مسئول فرآیند یادگیری خود می‌دانند.

منابع:

- آقاپور، مهدی؛ ابوالمعالی الحسینی، خدیجه و اصغر نژاد فرید، علی‌اصغر (۱۳۹۷). اثربخشی آموزش راهبردهای کمک‌خواهی در افزایش سازگاری تحصیلی دختران. *مجله مطالعات جامعه‌شناسی*. ۱۱ (۳۹). صص ۴۱-۲۹.
- آقایار، سیروس و شریفی درآمدی، پرویز (۱۳۹۰). هوش هیجانی (کاربرد هوش در قلمرو هیجان). تهران: سپاهان. چاپ دوم.
- احمدی، پروین؛ خادمی، عزت و فتاحی بیات، صدیقه (۱۳۸۸). بررسی آثار فناوری ارتباطی جدید (اینترنت، بازی‌های رایانه‌ای و ماهواره) بر تربیت اجتماعی، با تأکید بر سازگاری دانش‌آموزان سال دوم دبیرستان‌های تهران. *فصلنامه اندیشه‌های نوین تربیتی*، دوره ۵، شماره ۳، صص ۹-۳۶.
- ارسطاطالیس (۱۳۸۱). اخلاق نیکوماخوس، ترجمه‌ی ابوالقاسم پورحسینی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران
- احدی، حسن و بنی‌جمال، شکوه‌السادات (۱۳۸۵). روان‌شناسی رشد: مفاهیم بنیادی در روان‌شناسی کودک. تهران: پردیس
- احیاء‌کننده، منیژه و یوسفی، فریده (۱۳۹۶). رابطه‌ی الگوی ارتباطی خانواده و سازگاری با دانشگاه: نقش واسطه‌ای راهبردهای مقابله با استرس. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*. ۱۳، ۵۰، (۲۷۳-۲۹۱).
- احیاء‌کننده، منیژه؛ یوسفی، فریده. (۱۳۹۴). بررسی نقش سبک‌های هویت و حمایت اجتماعی در سازگاری دانشجویان با دانشگاه، سومین کنفرانس روان‌شناسی و علوم رفتاری، تهران.

اسلامی نسب، علی. (۱۳۹۷)، روان شناسی سازگاری. تهران: سازمان چاپ و نشر بنیاد.

اسکیدمور، ویلیام (۱۹۷۹). تفکر نظری در جامعه شناسی. ترجمه: علی محمد حاضری، علی هاشمی گیلانی، محمد مقدس، احمد رجبزاده، سعید معیدفر (۱۳۹۲). تهران: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.

Abdullah MC, Elias H, Mahyuddin R, & Uli J. (2009). Adjustment among first year students in a Malaysian University. *European Journal of Social Sciences*; 8(3): 496-505.

Adler, A. (1956). The neurotic disposition. In ansbacher, H. L., & Ansbacher, R. R. (Eds), *The individual psychology of Alfred*, (pp. 239- 262). New York: Harper.

Baker, R.W., & Siryk, B. (2009). *Student adjustment to college questionnaire manual*. Los Angeles, CA: Western psychological services.

Bandura, A. (1977). Self- efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological review*, 84, 191- 215

Baumei st er R F Schmei chel B J Vohs K D. (2007).Self-Regulation and the Executive Function: The Self as Controlling Agent. I n A W Krugl anski ET Hi &. ggi ns Eds Soci al psychol ogy: Handbook of basi c pri nci pl es (516- pp 539).

Baumeister, F., Vohs, D. & Tice, D. (2007). "The Strength Model of SelfControl". *Association for Psychological Science*, 16 (6), 351- 355.

Bhagat, P., & Baliya, J. N. (2016). Self-Efficacy and Adjustment of Secondary School Students in Relation to their Gender and Academic Achievement. *International Peer Reviewed Refereed Journal* 4, 9-17.

Bronfenbrenner, U. (1989). Ecological systems theory. In R. Vasta (Ed), *six theories of child development. Annals of child development: a research annual* (vol. 6 pp. 187- 249). Greenwich, ct: JAJ Press.

clark, R. D. and Shields, G. (1997). *Family Communication and Delinquency*. Academic Search Premier, vol. 32, Issue 125.

Colman. M. (2008). The role of parental interaction in achievement motivation. *Journal of Social Psychology*, vol,133(6)

Edmonson, C. B. (2010). Social skills in college student with high trait anger. *Journal of social and clinical psychological*, 26, 575- 594.

El i a J A. (2004). *Virtue and Self-Control*. The Uni versi t y of Texas at Aust i n May Manuscri pt submi t t ed f or publ i cat i on,

Elliot, A. J., & McGregor, H. A. (2011). A 2×2 achievement goal framework. *Journal*

of personality and social psychology, 80 (3), 50- 519.

Farahbakhsh K. (2012). Construction And Standardization University Students Adjustment Test (Asd). Journal Of Training Measurement; 2(6): 16- 20. [Persian]

Fitzpatrick, M.A. (2004). The family communication patterns theory: Observations on its development and application, The Journal of Family Communication, 4, 167-179.

Fitzpatrick, M. A., & Koener, A. F. (2005). Family communication schema effect on children's resiliency. In S. Dunwoody, L. Becker, D. McLeod, & G. Kosick (Eds.), the evolution of key mass communication concepts: Honoring Jack M. McLeod (pp. 113- ۱۳۸). Cresskill, NJ: Hampton.

Ghobadi, K, Haddadi, S, Dadashzade, S 2015, Achievement goals prioritization of nursing and midwifery students and its relationship with self-directed learning, Scholarly Bimonthly of Education Strategies in Medical Sciences, Vol. 8, No.4, Pp.223-229. [In Persian].

Goleman, D. (1995). "Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ".

Guse, B. (2009). The handbook of psychiatry. Chicago; Year Book Medical publishers.

Habibah, E., Noordin, N., Mahyuddin RH. (2010). Achievement motivation and self- efficacy in relation to adjustment among university students. Journal of Social Sciences, 6(3): 333- ۳۳۹.